

SPECIFIČNOSTI I ZNAČAJ NEPROFITNIH ORGANIZACIJA

SPECIFICITY AND SIGNIFICANCE OF NON-PROFIT ORGANIZATIONS

Sabrina Hadžić

Ekonomski fakultet Brčko
sabrina_hadzic@hotmail.com

APSTRAKT

Neprofitna organizacija je pojam koji se sve češće spominje i uz kojeg se vezuju brojne kontroverze, te ga mali broj ljudi tumači na odgovarajući način. Neprofitna organizacija ima značajnu ulogu u razvoju socijalne politike u današnjem društvu i ona predstavlja organizaciju ljudi koji se udružuju da bi postigli neki zajednički cilj. Rješavanje problema građana i jačanje zajednice treba da je prioritet svake zemlje pa tako i Bosne i Hercegovine koja, kao demokratska zemlja, mora da osigura da se u njenim okvirima poštuju ljudska prava i da postoji vladavina zakona, a jedan od mogućih načina da to ostvari je saradnja i podrška neprofitnim organizacijama. Zbog rasta broja neprofitnih organizacija i njihove uloge u društvu, cilj ovog rada je da ukaže na specifičnosti neprofitnih organizacija, te njihov značaj za državu i njen razvoj.

Ključne riječi: neprofitna organizacija, finansiranje neprofitnih organizacija

APSTRACT

A non-profit organization is a concept related to a number of controversies and a small number of people can define it properly. A non-profit organization has an important role in the development of social policy in today's society and it represents an organization of people who join together to achieve a common goal. Solving problems of citizens and strengthening communities should be priority of each country, including Bosnia and Herzegovina which, as a democratic country, must ensure that human rights are respected and that there is the rule of law. One way of doing this is by providing cooperation and support to non-profit organizations. Due to the growing number of non-profit organizations and their role in society, the aim of this paper is to emphasize the specifics of non-profit organizations and their importance for the country and its development.

Key words: non-profit organization, funding for non-profit organizations

UVOD

Današnji uslovi u društvu, brze, česte i nagle promjene, utiču na ljude i dovode do njihovog nezadovoljstva. Ljudi žele da promijene takvo stanje, ali su svjesni da samostalno ne mogu postići mnogo toga. Predmet istraživanja ovog rada su specifičnosti neprofitnih organizacija u odnosu na druge organizacije i njihov značaj za rješavanje problema u društvu, sa osvrtom na stanje neprofitnog sektora u BiH i Brčko distriktu BiH, a s ciljem ukazivanja, da kroz uključivanje i povezivanje neprofitnih organizacija sa državom, može doći do njenog jačanja i razvoja.

Neprofitni sektor čine pojedinci i grupe ljudi koji se udružuju kako bi ostvarili zajedničke ciljeve, te omogućili da čitava zajednica postane grupa odgovornih pojedinaca, a samim tim omogućili i njen cjelokupni razvoj. Kroz neprofitni sektor, pojedincima se ukazuje prilika da iskažu svoje nezadovoljstvo i svoje potrebe, da riješe svoje socijalne, ekonomske i druge probleme. Pod neprofitnom organizacijom se smatra svaka dobrovoljna, nezavisna, nevladina organizacija, odnosno svjesno dobrovoljno udruženje ljudi koji sa raspoloživim sredstvima (koji ne moraju primarno biti iz vladinog sektora) vrše zadane aktivnosti, kako bi ispunili zajedničke ciljeve.

U okviru prva tri, teorijska dijela ovog rada, obrazložena je terminologija vezana za neprofitni sektor, ukazano je na značaj neprofitnih organizacija, njihove karakteristike, počev od cilja osnivanja, izvora finansiranja, usmjerenosti djelovanja, specifičnosti upravljanja do njihovog klasifikovanja. Prilikom utvrđivanja činjenica, specifičnosti i zakonitosti korištene su metode indukcije i dedukcije, a metodom analize i sinteze se došlo do zaključaka i spoznaja. Četvrti dio rada se odnosi na istraživanje položaja i značaja neprofitnih organizacija u BiH, sa posebnim osvrtom na Brčko distrikt BiH i on se temelji na

prikupljanju podataka intervjuisanjem lica povezanih sa neprofitnim organizacijama, te na podacima iz stručnih radova i izvještaja.

POJMOVNO ODREĐENJE I ZNAČAJ NEPROFITNIH ORGANIZACIJA

Organizacija (engl. organisation), podrazumijeva svjesno udruživanje ljudi kojima je cilj odgovarajućim sredstvima ispuniti određene zadatke s najmanjim uloženim naporom, na bilo kojem području rada i života; bilo koji oblik grupne povezanosti; skupina ljudi koji rade zajedno kako bi ostvarili zajedničke ciljeve [Kiss, 2009, str. 178]. Svaka organizacija predstavlja sistem, odnosno skup elemenata i podсистema koji su međusobno povezani na osnovu prirodnih zakona i određenim principima. Ona funkcionira uspostavljanjem odgovarajućih međusobnih odnosa između njenih podсистema, ujedno obavljajući i djelatnost za koju se opredjelila. Da bi organizacija bila uspješna njeni podсистemi moraju biti usklađeni i to kvalitativno, kvantitativno i vremenski, što podrazumijeva da se zadaci moraju izvršiti na vrijeme, uz racionalno raspolaganje sredstvima i opremom, da bi se na kraju dobio najbolji rezultat.

Sve organizacije koje postoje i djeluju u društvu se mogu podijeliti na državne, koje se još nazivaju i javni sektor i nedržavne, odnosno privatni sektor, koji može biti profitno i neprofitno orijentisan. Dakle, organizacija može biti osnovana od strane države–javni sektor, od strane privatnika–privatni sektor i od strane građana–neprofitni sektor. Javni sektor obuhvata državna tijela i sva preduzeća koja su pod kontrolom države. Profitni sektor obuhvata sve male i velike organizacije koje su profitno orijentisane–odnosno koje teže ka ostvarenju profita i uvećanju postojećeg kapitala. U posljednje vrijeme profitne organizacije se sve više povezuju sa neprofitnim, a neprofitna organizacija je organizacija koju osniva grupa građana radi ostvarivanja različitih ciljeva koji nisu profitni. Neprofitni sektor je specifičan sektor kojeg mnogi autori klasifikuju kao „treći sektor“, odnosno kojeg svrstavaju između javnog i profitnog sektora.

Između profitnih i neprofitnih organizacija postoje određene sličnosti: obje vrste organizacija mogu rasti, razvijati se ali i prestati sa radom, menadžment je bitan faktor obje vrste organizacija, te obje doprinose razvoju društva i države, ali na različite načine. Osnovna razlika između neprofitnih i profitnih organizacija je u tome što su profitne organizacije primarno usmjerene ka ostvarivanju profita, a neprofitne ka ostvarivanju društvenih koristi, zatim profitne organizacije su usmjerene ka kupcima, investitorima, dobavljačima, a neprofitne ka korisnicima, donatorima, zaposlenim, te su vrijednosti unutar profitnih u pravilu standardne i transparente, za razliku od neprofitnih.

Tabela 1: Razlike upravljanja profitnim i neprofitnim organizacijama prema temeljnim dimenzijama

DIMENZIJA	PROFITNE	NEPROFITNE
Polazište	Profit	Opće javno dobro/Služenje javnosti
Usmjerenost	Potrošaču	Pojedincu/Građaninu
Koncept	Ekonomski	Društveni/Socijalni
Arena djelovanja	Tržištu	Društvo
Rezultati	Ekonomski/Mjerljivi/Kvantitativni	Društveni/Nemjerljivi/Kvalitativni

Izvor: [Marić, 2011, str. 314]

Organizacije u okviru nevladinog, neprofitnog sektora podrazumijevaju javnu korist, odnosno služe blagostanju svojih članova ili doprinose opštem blagostanju. U prvom slučaju to su grupe koje se formiraju na osnovu sličnih interesa, sudbine svojih članova, profesije, godišnje dobi i slično. U drugom slučaju to su grupe čiji je primarni cilj opšte blagostanje jer pružaju usluge u korist nekih društvenih grupa ili vrše pritisak u javnosti i vode kampanju radi boljeg rješavanja nekog društvenog problema, predstavljaju interese građana i usmjeravaju javnost prema određenim ciljevima [Paunović, 2011, str. 255].

Termin „neprofitna organizacija“ koristi se kao zbirni pojam koji se može odnositi na dobrotvorna društva, nevladine organizacije (NVO/NGO–non-governmental organization), privatne volonterske organizacije (PVO), građanske društvene organizacije (CSO–Civil Social Organization) i udruženja građana (UG). Terminom koji se koristi na anglosaksonskom govornom području not for profit organizations–NPOs (precizniji od non-profit organizations) upravo se ističe definišući i diferencirajući kriterijum – da ostvarivanje profita (koji je povremen i pritom nije namenjen za privatni dobitak) nije svrha postojanja ovih organizacija [Popović, 2010, str. 179].

Neprofitne organizacije nastaju kao rezultat nezadovoljstva ljudi postojećim stanjem i željom da se dese promjene, te je njihov osnovni cilj zadovoljavanje potreba njihovih korisnika, a ne profit. Neprofitne organizacije mogu ostvarivati profit, ali ga ne vraćaju vlasnicima ili donatorima, nego ga ulažu u dalji razvoj organizacije i ostvarivanje njenih ciljeva. Nevladin sektor je karakterističan po tome što nije opterećen borbom za vlast i institucionalizacijom, nego je prepoznatljiv po masovnosti i dobrovoljnosti članstva, dobrovoljnom radu, kao i po njihovoj organizovanoj angažovanosti na onim pitanjima koja su njihov interes i potreba [Priručnik za pomoć u radu udruženja žena, 2010, str. 3].

Neprofitne organizacije imaju veliki i pozitivan uticaj i na njene članove i na korisnike usluga. One promovisu moral, socijalne i vjerske vrijednosti, te potiču ljude da se uključe u rad takvih zajednica i zajedno pomognu drugima, te tako doprinose i razvoju zajednice u kojoj žive. Često se mnogi mladi ljudi uključuju u rad ovakvih organizacija i na taj način razvijaju svoju ličnost, te se lakše izražavaju. Neprofitne organizacije su organizacije u kojima je radna atmosfera veoma pozitivna i u takvim organizacijama često rade obrazovani ljudi koji imaju naglašene socijalne strane svoje ličnosti, koji su veoma brižni i nesebični, te doprinose razvoju organizacije.

Neprofitna organizacija kao i svaka druga organizacija mora definisati misiju i viziju, s tim da njihova misija nije ostvarenje profita, nego zadovoljavanje potreba njihovih korisnika i zadovoljstvo samih članova neprofitne organizacije. One definišu i viziju, odnosno ono što žele ostvariti u budućem periodu, s tim da neprofitne organizacije uglavnom planiraju do pet godina unaprijed. One planovima moraju utvrditi i kako finansirati rad organizacije, a bitan faktor svake neprofitne organizacije je i menadžer organizacije, koji mora biti lice koje neće staviti svoje interese ispred interesa same organizacije.

Razvijenost neprofitnog sektora u zemlji ne doprinosi razvoju samo njenog društva, nego i razvoju demokratije u tom društvu, promovisući potrebu da se građani udružuju i zajedno doprinose boljim uslovima u društvu ali i promovisanju drugih vrijednosti. U većini zemalja, ovaj sektor se povezuje sa vlastima, razvija partnerstvo i na taj način se uključuje u rješavanje mnogobrojnih problema u društvu. Često neprofitne organizacije preuzimaju i rješavaju brojne socijalne probleme koji se javljaju na državnom nivou. Veliki značaj neprofitnih organizacija se ogleda u tome što one doprinose da društvo postane zajednica, sastavljena od odgovornih članova koji doprinose ne samo sopstvenom razvoju, nego i razvoju cijelokupne društvene zajednice. Značaj neprofitnih organizacija se ogleda u tome što su to organizacije koje su zainteresovane za rješavanje raznovrsnih problema pojedinaca, a i čitavog društva, a da pri tome nemaju profit kao krajnji cilj.

KARAKTERISTIKE NEPROFITNIH ORGANIZACIJA

Neprofitne organizacije, za razliku od ostalih organizacija, nisu osnovane radi ostvarivanja profita, i to je njihovo osnovno obilježje. Profit nije i ne smije biti primarni razlog osnivanja neprofitnih organizacija. Bez obzira što nisu usmjerene ka ostvarivanju profita, to ne znači da im finansijska sredstva nisu potrebna. Neprofitne organizacije mogu ostvarivati profit, ali ga ne koriste za uvećanje postojećeg kapitala, nego u različite svrhe, odnosno koriste ga za ostvarivanje ciljeva zbog kojih su osnovane. Dakle, i kada ostvaruju profit, one ga koriste za rad svoje organizacije, a uspješnost tog rada se mjeri kvalitetom pruženih usluga.

Definisanje ciljeva neprofitnih organizacija mora da odrazi njihovu suštinu i složenost i da ukaže čemu ta organizacija teži. Razvojem organizacije njeni ciljevi se mijenjaju, postaju složeniji, te zavise od same organizacije, njene veličine i ugleda. Neprofitne organizacije su uglavnom organizacije koje definišu više ciljeva, a osnovni cilj svake neprofitne organizacije, od kojeg polazi i koji teži da ostvari kroz svoje poslovanje je vršenje određenih usluga, odnosno zadovoljavanje potreba njihovih korisnika. Ostali ciljevi neprofitnih organizacija mogu biti: maksimiziranje pruženih usluga, maksimiziranje zadovoljstva korisnika usluga, povećanje stručnosti članova organizacije i drugi. Bez obzira o kakvim se ciljevima radi, svi oni treba da budu prije svega ostvarljivi, realni, jasni i na kraju promjenjivi, odnosno prilagodljivi.

Osnivači neprofitnih organizacija su ti koji moraju da vode računa o finansiranju neprofitnih organizacija, odnosno o raspoloživim fondovima, dok ostali sponzori obezbjeđuju povremenu potporu. Osnivači neprofitnih organizacija uplaćuju članarine, kojima se omogućava funkcionisanje same organizacije. Veliki dio sredstava, neprofitne organizacije stižu putem donacija i sponzorstava. Donacije podrazumijevaju sredstva koje neprofitne organizacije dobijaju, bez obaveze prema davaocima, odnosno, one

podrazumijevaju pored finansijska sredstva i stvari, opremu ali i uluge. S druge strane, sponzorstvo podrazumijeva obavezu prema sponzoru i to najčešće u vidu promocije tog sponzora. Uz sve navedeno, kao izvor sredstava neprofitnih organizacija može se javiti i neki neobičan izvor, kao na primjer: nasljedstvo.

Prihodi udruženja i fondacija mogu uključivati: 1) članarinu, kada je u pitanju udruženje, 2) dobrovoljne priloge i poklone javnih institucija, fizičkih i pravnih lica, kako stranih tako i domaćih, u gotovini, uslugama ili imovini bilo koje vrste, 3) prihod od kamata, dividendi, dobiti od kapitala, zakupnina, honorara i sličnih izvora pasivnog prihoda, 4) prihod stečen kroz ostvarivanje ciljeva i aktivnosti udruženja ili fondacija, na način određen statutom i 5) ostali prihodi u skladu sa zakonom [Zakon o udruženjima i fondacijama Brčko distrikta, 2002, str. 9]. Prihodi u neprofitnim organizacijama se koriste za funkcionisanje same organizacije, pokriće raznih troškova, prije svega administrativnih, zatim za isplate honorara i plata, ali i za pokriće dodatnih troškova koji se mogu javiti.

Tabela 2: Tabelarni prikaz izvora finansiranja i njihove namjene

	IZVORI FINANSIRANJA	NAČINI I NAMJENA
1.	Fondacije (međunarodne i domaće)	- za institucionalnu podršku - za programe - mikrokrediti
2.	Lokalna vlast	- donacije za projekte i plaćanje redovnih troškova - kupovina usluga od NVO - podrška u naturi (npr. besplatan prostor)
3.	Ministarstva i javni fondovi	- donacije za projekte koji su u skladu sa strategijama i planovima finansijera - fondovi Evropske unije (EU) prije ulaska u EU
4.	Preduzeća/kompanije	- sponzorstvo - pokloni - plaćanja po osnovu marketinga
5.	Javno–pojedinačno	- poklon - lutrija, - aukcija
6.	Prihod od vlastite djelatnosti	- prodaja usluga i proizvoda - autorska prava - iznajmljivanje vlastite imovine (prostor, oprema)
7.	Sugrađani koji žive u dijaspori	- novčano, svojim znanjem, kontaktima, informacijama

Izvor: [Priručnik za nevladine organizacije u Bosni i Hercegovini, 2006, str. 40]

Neprofitne organizacije, sve češće, svojim poslovanjem generišu prihode, koje je neophodno dalje usmjeriti i zbog toga je potrebno razvijati i strateške planove unutar organizacija. Strateški plan treba da omogući da neprofitna organizacija usmjeri sve svoje resurse ka ostvarivanju vizije. Kao i svaka druga organizacija, i neprofitna organizacija mora da pođe od određenog plana. Planovi u neprofitnim organizacijama moraju da pođu od cilja koji ona želi da ostvari, potom od aktivnosti koje moraju biti sprovedene da bi se cilj ostvario, od resursa koji su pri tome potrebni, ali i samih zaposlenih. Najbitniji faktor pri tome je menadžer, a dva osnovna cilja menadžera u neprofitnim organizacijama treba da budu: 1) privlačenje sredstava u neprofitne organizacije i 2) njihova pravilna raspodjela. Menadžeri neprofitnih organizacija treba da osiguraju da se sredstva, odnosno resursi neprofitnih organizacija koriste tako da se na najefikasniji i najefektivniji način ostvare ciljevi organizacije. Da bi opstale, i poslovanje neprofitnih organizacija mora da bude efikasno i efektivno, kao i kod svake druge organizacije.

Menadžeri neprofitnih organizacija vrše planiranje, organizovanje, upravljanje i kontrolisanje neprofitnih organizacija u skladu sa njihovim specifičnostima koje proizilaze iz same misije i vizije neprofitne organizacije. Misija određuje šta organizacija želi postići i zbog čega je osnovana. Samim tim, ona daje polaznu tačku i zaposlenima, nešto prema čemu se moraju usmjeriti i čemu trebaju težiti. Misija zavisi i od samih zaposlenih, njihove spremnosti i kvalifikovanosti, ali i od drugih faktora, kao što su posvećenost menadžera, uticaj donatora, finansijsko stanje organizacije, projekata itd.

Osnovno obilježje neprofitnog sektora je i to što nije okrenut ka borbi za vlast, nego se zasniva na dobrovoljnom članstvu, velikom broju članova, te njihovoj težnji da riješe probleme društva. Neprofitne

organizacije su organizacije koje imaju veliki raspon u pogledu zaposlenih. To mogu biti organizacije koje zapošljavaju od jedan do dva radnika, ali i velike organizacije od sto ili više zaposlenih. Iako neprofitne organizacije zapošljavaju radnike, one često zavise od njihovih volontera i volonteri imaju veliki uticaj u ovim organizacijama. Zaposleni u neprofitnim organizacijama, ali i volonteri, moraju biti upoznati sa zadacima i poslovima koje trebaju obaviti, a najvažnije je da budu posvećeni ciljevima organizacije i da posluju u skladu sa njenim principima.

Još jedna karakteristika neprofitne organizacije je njena usmjerenost i posvećenost obukama i usavršavanju. Neprofitne organizacije su specifične po tome što stalno usmjeravaju svoje članove da se usavršavaju, da se specijaliziraju u odnosu na poslove koje će obavljati, što motivišu svoje radnike, te ih usmjeravaju da uče jedni od drugih jer je i jedan od osnovnih principa neprofitnih organizacija timski rad. Za neprofitnu organizaciju je karakteristično što njeni zaposleni i volonteri uglavnom djeluju timski, odnosno zajedno na postizanju dogovorenog cilja, odnosno ispunjavanju dodijeljenih zadataka. U svakoj neprofitnoj organizaciji može postojati više timova, koji rade na različitim projektima, a svi oni zajedno čine jedan veliki tim.

Za neprofitne organizacije se vezuje i veliki stepen odgovornosti, prije svega menadžera ali i svih zaposlenih. Menadžer je odgovoran za djelovanje cjelokupne organizacije, a često se samim zaposlenima prenosi veliki dio odgovornosti, što pozitivno utiče na radni elan. To su organizacije koje su izrazito fleksibilne i gdje svi članovi mogu biti podjednako odgovorni. Treba naglasiti da u većini neprofitnih organizacija postoji i veoma veliki stepen profesionalizma, što se naročito ogleda u pojedinim profesionalnim organizacijama, kao na primjer: organizacija računovođa.

VRSTE NEPROFITNIH ORGANIZACIJA

Neprofitne organizacije su se mijenjale i razvijale tokom dugog perioda. U počecima svog razvoja, to su uglavnom bile neprofitne organizacije koje su bile usmjerene na socijalne probleme, kasnije su to bile neprofitne organizacije usmjerene i na lokalnu zajednicu, a današnje neprofitne organizacije su usmjerene na rješavanje brojnih problema na, ne samo lokalnom, nego i međunarodnom i internacionalnom nivou.

Pod neprofitnim organizacijama se podrazumijevaju različite volonterske, humanitarne, socijalne, vjerske i sve ostale organizacije koje imaju neprofitne ciljeve uključujući i građanska udruženja. Klasifikovanje neprofitnih organizacija nije nimalo jednostavno, jako je tanka linija između pojedinih neprofitnih organizacija, međutim odgovarajućom klasifikacijom omogućava se lakše sagledavanje i praćenje svih (ekonomskih, socijalnih i drugih) kretanja u državi i regionu, ali i globalno. Teško bi bilo utvrditi jedan kriterijum za podjelu neprofitnih organizacija, ali postoji nekoliko faktora prema kojima ih možemo klasifikovati, kao što su: vlasništvo (osnivači), korisnici, finansiranje, područje rada i ciljevi osnivanja.

Neprofitne organizacije mogu osnovati građani, ali i Vlada, pa ih dijelimo na nevladine (nedržavne) i vladine (državne) neprofitne organizacije. Ukoliko pojedinac ili grupa pojedinaca osniva i upravlja neprofitnim organizacijama-njih posmatramo kao nevladine neprofitne organizacije i u njih ubrajamo: razne klubove, sindikate, poslovna i stručna udruženja i slično. U vladine (državne) neprofitne organizacije ubrajamo razne zdravstvene, kulturne, socijalne, naučne i druge organizacije, koje su organizovane i pod kontrolom državnih organa. Pored toga, postoje i organizacije koje mogu biti osnovane i od strane države i od strane građana, poput različitih sportskih udruženja ili sve češće i obrazovnih institucija.

Neprofitne organizacije se mogu podijeliti i na: one koje služe svim članovima društva, kao na primjer humanitarne organizacije ali i one koje su organizovane i služe samo za pojedine članove, kao što su: profesionalne organizacije ili klubovi. Ova podjela se može posmatrati i kao podjela na javne neprofitne organizacije (primjer: socijalne organizacije) koje osniva država i koje svoje usluge pružaju svim članovima društva, privatne organizacije koje usluge pružaju samo svojim članovima i ostale-poput raznih privatnih klubova, osnovanih od strane pojedinaca ali koji usluge pružaju svim zainteresovanim licima.

Sa aspekta finansiranja razlikujemo: neprofitne organizacije koje se u potpunosti finansiraju iz budžeta i one koje se iz budžeta finansiraju djelomično ili nikako. Državne neprofitne organizacije se finansiraju iz budžeta države, dok se nedržavne djelomično ili nikako ne finansiraju iz budžeta, nego putem: donacija, dobrovoljnih priloga, članarina, a postoje i one koje sredstva obezbjeđuju na komercijalnoj osnovi.

Prema području rada i ciljevima osnivanja razlikujemo: kulturne, sportske, obrazovne, zdravstvene, socijalne, političke, humanitarne, ekološke, vjerske, sindikati i mnoge druge organizacije. Prema UN-u, neprofitne organizacije se mogu klasifikovati u sledeće grupe: 1) kultura i rekreacija, 2) obrazovanje i istraživanje, 3) zdravstvo, 4) socijalna zaštita, 5) okolina, 6) razvoj i stanovanje, 7) pravo, zaštita i politika, 8) filantropsko posredovanje i promovisanje volonterstva, 9) međunarodne aktivnosti, 10) religija, 11) poslovna i profesionalna udruženja, sindikati i 12) organizacije koje nisu nigdje drugo klasifikovane [Handbook on Non-Profit Institutions in the System of National Accounts, 2003, p. 31].

NEPROFITNI SEKTOR U BOSNI I HERCEGOVINI

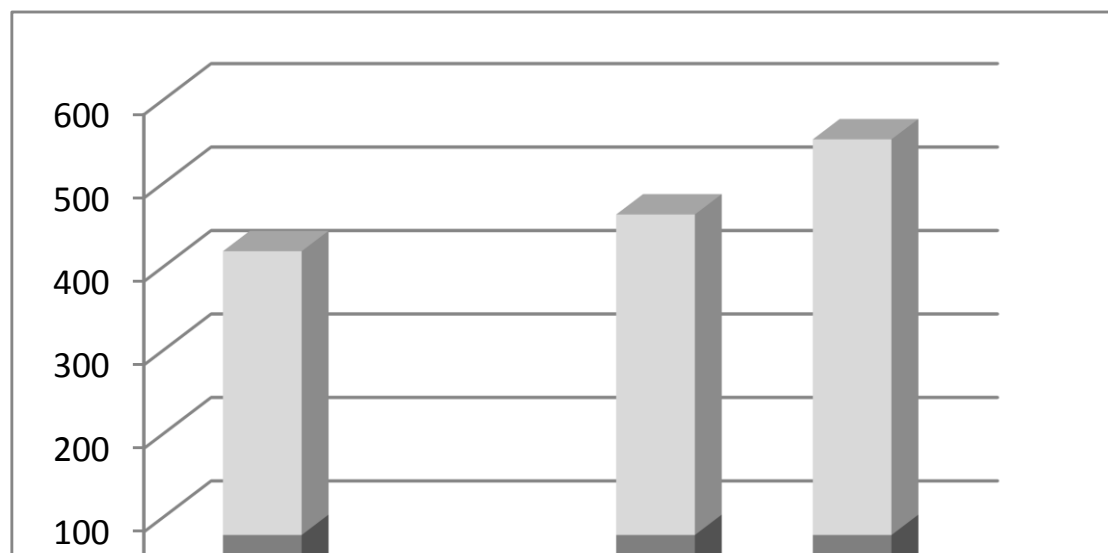
Postojanje neprofitnih organizacija u državi dovodi do njenog društvenog i ekonomskog napretka i razvoja. Što se tiče postojanja neprofitnog sektora u Bosni i Hercegovini, treba naglasiti da on postoji, ali je ograničen i za njega se vezuju mnogobroji problemi. Neprofitni sektor u Bosni i Hercegovini djeluje u uslovima nepovjerenja u institucije vlasti i nepovezanosti sa njima, ali i unutar samog neprofitnog sektora se javljaju mnogobrojni problemi: kako finansirati rad neprofitnih organizacija, kako prikupiti podatke o donatorima, kako postići ciljeve, kako uskladiti zahtjeve korisnika i zaposlenih. Za dalji razvoj BiH, neophodno je da se njeni građani povežu, te odgovorno i aktivno rade na jačanju i stvaranju stabilne zajednice.

Naznake razvoja neprofitnog sektora u Bosni i Hercegovini javljaju se osamdesetih godina prošlog vijeka, ali do njegovog pravog razvoja dolazi tek od 1995. godine, te je, u velikoj mjeri, obilježeno postojanjem stranih faktora (kao na primjer međunarodnih organizacija) u zemlji, pogotovo u oblasti investiranja u ovaj sektor. Devedesetih godina prošlog vijeka dolazi do ekspanzije raznih humanitarnih organizacija – kao posljedica ratnog stanja.

Neprofitni sektor u Bosni i Hercegovini je do skoro bio relativno neuređen. Na nivou Federacije BiH, 30. novembra 2001. godine je donešen Zakon o udruženjima i fondacijama Bosne i Hercegovine, kojim se reguliše način osnivanja, registrovanja i prestanka rada udruženja i fondacija i kojim se definiše njihova imovina. U Republici Srpskoj je 27. septembra 2001. godine donešen Zakon o udruženjima i fondacijama Republike Srpske kojima su regulisana ista pitanja kao i u Zakonu u Federaciji BiH. Regulisanje neprofitnog sektora, odnosno osnivanje, registrovanje i prestanak djelovanja udruženja i fondacija, kao i njihova imovina u Brčko distriktu BiH se vrši na osnovu Zakona o udruženjima i fondacijama Brčko distrikta, koji je donešen od strane Skupštine Brčko distrikta Bosne i Hercegovine 29. augusta 2002. godine.

Bitan korak po pitanju neprofitnih organizacija u Bosni i Hercegovini je trebao biti učinjen 07. septembra 2011. godine kada je Vijeće ministara Bosne i Hercegovine utvrdilo Prijedlog okvirnog zakona o uspostavljanju zbirnog zajedničkog registra nevladinih, neprofitnih organizacija u BiH. Ovaj registar je trebao omogućiti suzbijanje korupcije, kriminala u neprofitnim organizacijama, a poseban značaj ovog registra se ogledao u obezbjeđivanju efikasnog sistema pristupa informacijama o neprofitnim organizacijama u BiH. Međutim ovaj Prijedlog je odbačen 24. novembra 2011. godine, čime je ponovno unazađen cjelokupni sistem.

U Brčko distriktu BiH postoji veliki broj različitih neprofitnih organizacija. Prema podacima Pododjela za podršku mjesnim zajednicama i nevladinim organizacijama Brčko distrikta BiH, u Brčko distriktu BiH je u 2014. godini registrovano 552 organizacije, od čega je 78 mjesnih zajednica (ili u strukturi 14.13%), a ostalo ili tačnije 474 (85.87%) su razne nevladine, neprofitne organizacije, dok je godinu dana ranije, broj registrovanih organizacija bio 462 (od toga-78 mjesnih zajednica i 384 druge neprofitne organizacije). Ako se ovi podaci uporede sa podacima iz 2010. godine, kada je bilo registrovano 418 organizacija (od toga 78 mjesnih zajednica i 340 drugih nevladinih organizacija), zaključak je da je na prelazu iz 2013. na 2014. godinu došlo do značajnog rasta broja neprofitnih organizacija.

Slika 1: Povećanje broja neprofitnih organizacija u Brčko distriktu BiH u periodu 2010-2014. godine

Izvor: [Pododjel za podršku mjesnim zajednicama i nevladinim organizacijama Brčko distrikta BiH]

Što se tiče finansiranja neprofitnog sektora u BiH, treba naglasiti i to da se danas većina neprofitnih organizacija u Bosni i Hercegovini po pitanju finansiranja oslanja na inostrane donatore, što mora da se promjeni, jer se iznosi inostranih donacija poslednjih godina značajno smanjuju. Izdvajanja za nevladine, neprofitne organizacije u Brčko distriktu BiH su značajna i vrše se iz različitih izvora. Izdvajanja za neprofitne organizacije u Brčko distriktu vrši: Skupština Brčko distrikta, Izborna komisija, Kancelarija gradonačelnika, Pododjeljenje za podršku mjesnim zajednicama i nevladinim organizacijama, Pododjeljenje za privredni razvoj, Pododjeljenje za turizam, kulturu i sport, Pododjeljenje za poljoprivredu, Pododjeljenje za šumarstvo i vodoprivredu, Kancelarija za Europske integracije i drugi, te se vrše dodatna izdvajanja prema Javnom pozivu.

Novinari Centra za istraživačko novinarstvo (CIN) iz Sarajeva uputili su općinama, kantonima, entitetima i državi zahtjeve za informacije o izdvajanju bespovratnih sredstava za neprofitne organizacije u periodu od 2007. do 2011. godine. Podatke je dostavilo samo 86 institucija, što je tek nešto više od pola odgovora na upućene zahtjeve. Do dijela podataka novinari CIN-a su došli i pregledavajući službene glasnike, budžete i druge dostupne dokumente [www.cin.ba, 2014.]. Dobili su podatke da su različiti nivoi vlasti u Bosni i Hercegovini u tom periodu izdvojili najmanje 293,4 miliona konvertibilnih maraka različitim institucijama, kao na primjer: boračkim, sportskim, vjerskim i drugim udruženjima. S obzirom da je samo mali broj institucija dostavio podatke, treba naglasiti da je izvjesno da je broj izdvojenih sredstava mnogo veći.

Prema podacima Centra za istraživačko novinarstvo [www.cin.ba, 2014.] Brčko distrikt BiH je u 2009. godini donirao ukupno 989.714 KM za 131 instituciju, 2010. godine 1.447.103 KM za 132 institucije, a 2011. godine 100.000 KM za 26 institucija. Prema podacima Pododjela za podršku mjesnim zajednicama i nevladinim organizacijama u 2012. godini je za 151 instituciju izdvojeno 1.024.825 KM, a u 2013. godini je za 192 institucije izdvojeno 1.570.400 KM, dok je u 2014. godini je, prema podacima Pododjela za podršku mjesnim zajednicama, planirano za 240 institucija izdvojiti 2.076.900 KM.

Iako je, po svemu gore navedenom, nevladin sektor bitan segment društva i u njegov razvoj se mnogo ulaže, može se zaključiti da u našoj državi on još znatno zaostaje u mnogim aspektima i elementima razvijenog i zdravog civilnog društva: počev od uredenosti pravnog okvira (zakonska regulativa nije adekvatna), preovladavajućih političkih stavova i odnosa institucija državne vlasti prema mjestu i ulozi nevladinog sektora u izgradnji demokratskog društva, preko dostignutog stepena stručne osposobljenosti aktivista i lidera civilnog društva, raspoloživih izvora finansiranja itd. Većina neprofitnih organizacija nije dovoljno osposobljena za ispunjavanje svoje misije, jer se susreću sa različitim problemima. Vlasti ne prepoznaju neprofitne organizacije kao partnere, nema dovoljno međusektoralne saradnje, a nedovoljna je saradnja i protok informacija između organizacija, čemu bi u budućnosti trebalo posvetiti posebnu pažnju. Glavni unutrašnji problemi neprofitnih organizacija mogu se, uglavnom, svesti na nedostatak finansijskih i

materijalnih sredstava, kao i nedovoljan stepen stručnosti i osposobljenosti njihovih lidera i aktivista, što je posebno izraženo u ruralnim dijelovima države [Priručnik za pomoć u radu udruženja žena, 2010, str. 4].

ZAKLJUČAK

Uticaj socijalnih, kulturnih, ekonomskih, demokratskih i drugih faktora i druge promjene u društvu dovode do sve većeg značaja neprofitnih organizacija. Država često nije u mogućnosti da se u potpunosti posveti problemima i potrebama svojih građana, te se zbog toga treba što više povezati sa neprofitnim sektorom, koji zastupa interese različitih socijalnih grupa. Neprofitne organizacije su organizacije koje pružaju širok dijapazon usluga i samim tim imaju veliku ulogu u jačanju zdravstvenog sistema, smanjenju korupcije, siromaštva, jačanju svijesti o potrebi zaštite okoliša, promovisanju održivog razvoja, što na kraju dovodi do osnaživanja same države i stvaranje efikasnog sistema.

Glavni izazov za svaku zemlju, pa tako i Bosnu i Hercegovinu je da stvori jak sistem i da razvije snažnu zajednicu u kojoj će građani moći ostvarivati sve svoje potrebe. Veliki doprinos tom procesu mogu dati neprofitne organizacije, koje mnogobrojne i različite potrebe građana mogu zadovoljiti brzo i efikasno. Broj neprofitnih organizacija u Bosni i Hercegovini iz godine u godinu se povećava, iako u procesima osnivanja i razvoja one nailaze na brojne poteškoće sa kojima se moraju suočiti. Na osnovu istraživanja, može se zaključiti da je jedan od najčešćih problema neprofitnih organizacija nedostatak sredstava za sprovođenje aktivnosti, odnosno usmjerenost na samo jedan izvor finansiranja. Ono što dodatno ograničava razvoj neprofitnog sektora na našem području su: nedostatak potrebnih znanja i vještina, iskustva, nepovjerenje u ovakav vid organizacija, nezainteresovanost za zajedničko angažovanje i rješavanje ključnih problema u društvu, ali i određeni stepen nedefinisanosti neprofitnih organizacija. Potrebno je da se još mnogo toga uradi na podizanju svijesti građana o značaju neprofitnih organizacija, da se uspostavi odgovarajući registar neprofitnih organizacija, obježbjedi veća transparentnost trošenja sredstava i nadzor nad radom neprofitnih organizacija. Evidentno je da postoji dosta prostora za razvoj neprofitnih organizacija i da je potrebno stalno jačati ali i promovisati neprofitne aktivnosti u zajednici, te ohrabrivati ljude da se uključe u ovakve organizacije, kako bi se kroz ostvarivanje njihovih potreba, podstakao i razvoj same države.

LITERATURA

- [1] Kiss, I. (2009). *Uvjetovanost formalne i neformalne organizacijske strukture*, Ekonomija, časopis za ekonomsku teoriju i politiku 16, Rifin, Zagreb.
- [2] Marić, I. (2011). *Problem mjerenja uspješnosti neprofitnih organizacija u odnosu na profitne organizacije*, Računovodstvo i menadžment-RiM, Zbornik radova s međunarodne znanstvene i stručne konferencije, Svezak I, Zagreb-Split.
- [3] Paunović, Ž. (2011). *Neprofitne organizacije-prilog pojmovnom razjašnjenju*, Godišnjak 2011, Godina 5, Broj 6, Fakultet političkih nauka, Beograd.
- [4] Popović, A. (2010), *Direktni marketing u neprofitnim organizacijama*, Marketing, Vol. 41, br. 3, Ekonomski fakultet, Niš.
- [5] *Priručnik za pomoć u radu udruženja žena*, (2010). Udruženje GEA-Centar za istraživanje i studije, Mrkonjić Grad.
- [6] *Zakon o udruženjima i fondacijama Brčko distrikta*, (2002). Službeni glasnik Brčko distrikta br.12-02, Brčko.
- [7] *Priručnik za nevladine organizacije u Bosni i Hercegovini*, (2006). Razvojni program Ujedinjenih Nacija, Ured u Bosni i Hercegovini, Sarajevo.
- [8] *Handbook on Non-Profit Institutions in the System of National Accounts*, (2003). Department of Economic and Social Affairs Statistics Division, New York.
- [9] Centar za istraživačko novinarstvo, www.cin.ba, april 2014.
- [10] Resursni centar civilnog društva, www.civilnodrustvo.ba, mart 2014.
- [11] Portal nevladinih organizacija Bosne i Hercegovine, www.ngo.ba, mart 2014.
- [12] Vlada Brčko distrikta BiH, www.bdcentral.net, april 2014.